

Előszó egy novellához

A szerkesztő gubbaszt a szobájában és várja a Kéziratot. Szerzők jönnek-mennek, némelyik munkájuk közölhető, másik értéktelen. De a szerkesztő érzi, hogy a közölhető kéziratok sem az igaziak. Kínjában egy aforizmat fabrikál: Az a Szerző sosem jön, akinek jönnie kéne, aki meg jön, az akár ott-hon is maradhatna. És ekkor betoppan egy fiatalember. Ungváry Zsolt. Novellát hozott. A szerkesztő átveszi, alig titkolt ellenérzéssel, mintha egy mérges kígyókkal teli dobozt nyújtának át neki. Külön is zavarja, hogy az ismeretlen fiatalember nem meri visszategezni. Szerkesztő megígéri, hogy majd elolvassa. Olvassa a fenét! Elrakja a fiókjába. Aztán szegény szerző érdeklődik először, másodszer. Szerkesztő meg hebeg-habog: nem ért rá, majd előkeresi. Egyszer aztán csak nekidurálja magát és olvas. Közben dűnnyög magában: ügyes, sőt tehetséges. Ejnye, ez a fiú tud írni! Mondatai futnak. Semmi izzadságszag, akarnokság, manír. Jó, sőt: nagyon jó! Újra megnézi a címlapot. Ungváry Zsolt. Felidézi a fiatalember arcát. Talán ő az a Szerző, akire egyre reménytelenebbül várt?

SZEPESI ATTILA

UNGVÁRY ZSOLT

„Csak egy volt”

I.

Meglepetten nézegettem a térképet. Ilyet eddig sehol nem láttam. Nem szerepelt rajta a birodalmi területekre való felosztás, sőt valami egészen furcsa, különös logika vagy szabályosság szerint más egységekre tagolták, amelyeket vastag piros vonal választott el egymástól.

Az előbb hullott ki az egyik könyvből, amit még apától kaptam. Bárgyú, szerelmi történet, Alettának akartam megmutatni. Régóta nyúz már, hogy hadd olvassa el. Ezért vettem le a polcról. És egyszer csak kiesik belőle ez a térkép... Gyűrött, szakadozott, legalább kétszáz éves. Vagy több? Még a birodalom előtti időkből való...

Igen, ezek a piros vonalak egészen biztosan az országhatárok.

Középen — a térkép elsődleges célja ennek az országnak az ábrázolása — egy furcsa alakú ország. Egy medencében fekszik, körötte hegyek. Már a domborzati színezésből egyértelmű, hogy ez csak egyetlen, külön ország lehet. Olyasmi ez a környék, mint a mi környékünk, de valahogy a folyók mintha most másképpen folynának... De, mégis! A mi körzetünk ez, az, ahol élünk! Hisz ez ezt ábrázolja! Csak a felirat... Olvashatatlan rébuszok!

Kezdtém elálmosodni, órák óta ültem már a könyvtárban, több száz oldalon átrágtam magam, a fejem majd szétpattant a hatalmas tudástól. A fizi-

kával foglalkoztam már több hete. Különösen ráhajtottam most, év vége előtt.

— Tanulunk, Ibrány? — tette valaki a fejemre a kezét. Megfordultam. Agád volt az. Tanársegédként dolgozott az egyetemen. Főleg a régi korok nyelveivel, etimológiával, néprajzzal foglalkozott. A hóna alatt most is jókora kötetet cipelt, a címlapról láttam, hogy idegen nyelven íródott. Sőt, a cím első sorában mindjárt mintha ugyanazokat a jeleket láttam volna, mint a térképen, ugyanabban a sorrendben. Pedig már kezdtem éppen elfelejteni a különös térképet. Agád indult volna tovább, de utána szóltam.

— Ráérnél egy percre?

Agád töprengett egy pillanatig, aztán a könyvet az asztalomra tette, és odahúzott magának egy széket.

— De csak egy percre. Mit akarsz?

— Mi ez a könyv? — böktém a vastag kötetre.

Agád töprengve nézett rám.

— Nem hiszem, hogy érdekelne. Magyarország hegy- és vízrajza.

— Magyarország? Igen, ez állt a térképen is...

Agád nem figyelt már rám, látszott, hogy nagyon igyekszik valahova.

— Szervusz, Ibrány, mennem kell! — aztán különös hangszúllyal hozzátette: — Te meg csak foglalkozz a fizikáddal. Látom, hogy elmerültél benne. Se látsz, se hallasz, az előadások töltik ki az életed, meg ez a könyvtár... Nagyon derék, Ibrány! Tanulj csak...

— Elviszel ma valahová?

— Hová szeretnél menni?

— Nekem mindegy. Moziba, színházba, vagy valami zenés helyre... Mindegy, csak kikapcsolódní egy kicsit.

Én rettenetesen fáradt voltam, de Aletta feldobottan, tette készen szegezte nekem a kérdést.

— Rendben. Lezuhanyozom.

Aletta odajött a fürdőszoba ajtajába. Az volt a szokása, hogy onnan beszélgetett velem, talán mert így nemigen értettük egymás szavát a vízcsobogástól, és mindenki mondhatta a magáét.

— Találkoztam a könyvtárban Agáddal — mondtam. Már kezdtem felfrissülni, a víz csodákat művel.

— Az meg ki?

— Tudod, a tanársegéd.

— Ja! — Aletta elnevette magát. — Az a csudabogár, aki állandóan kihalt nemzetek nyelvét tanulmányozza?

Egy pillanatra megdermedtem.

— Kihalt nemzetek? Ki beszélt neked ilyesmiről?

— Senki. De hát a holt nyelvek logikus, hogy a kihalt nemzetek nyelvei — mondta magától értetődően Aletta.

Érdekes ötletem támadt.

— Aletta! Ott van az asztalon a könyv, amit kértél. És találsz mellette egy térképet is. Megtennéd, hogy szemügyre veszed egy kicsit?

Aletta eltűnt a fürdőszoba ajtajából, és néhány perc múlva újra megjelent mosolyogva, kezében a könyvvel. Már törölköztem.

— Na, mit szölsz a térképhez?

Vágott egy grimaszt.

— Értelmetlen, ostoba krikzkrakszok!

Bosszúsán megcsóváltam a fejem. Bár nem is tudom, mit vártam. Aletta intelligens lány, pontosan elsajátítja minden tárgyból a tananyagot; politikából, fizikából még többet is tud a követelménynél, de hát mit kezdjen egy térképpel? Ezt soha sehol nem kéri tőle számon. A régi időket...

Szeretem Alettát. Úgy érzem, mindig is szeretni fogom. A haját, a nyakát, a szemét (igen, a szemében külön élet van, egy egész, önálló világ); szeretem a száját, a szavait. Még ha hülyeségeket beszél, akkor is, az is ő. De viszonylag ritkán beszél hülyeségeket. Aletta okos lány. Ezt is szeretem.

A végső menedékem. Csak az enyém, kettőnk közül kizárhatok mindenkit, nem kell senkivel közösséget vállalnom, csak ketten vagyunk, mi ketten, akik egyformák, egyek, s bár ugyanolyan lakói a Földnek, mint a többiek, azért mégiscsak egy kis szuverén sziget. Aletta és én...

Sötét volt a szobában, nem láttam, csak a lélegzését hallottam, a bőrét éreztem. Hajnal felé járhatott. Egyenetlenül, nyugtalanul szuszogott.

— Nem alszol? — kérdeztem csendesen.

— Nem tudok. Mostanában rosszul alszom. Állandóan rémálmaim vannak, és egyszerűen rettegek elaludni, mert nem tudom, mi fog jönni...

Fátyolos volt a hangja, ahogy suttogott; kellemes, dallamos. Átöleltem. Úgy gondoltam, az talán megnyugtató. Egyenletesebbé is vált valamelyest a lélegzése, de éreztem, hogy nem alszik. Talán beszélni kellene hozzá, elterelni a gondolatait, egészen addig, amíg a fáradtságtól le nem ragad a szeme, és nem lesz ideje semmin sem gondolkodni.

— Délután nem mondtál semmit a térképről, amit mutattam...

— Mit mondtam volna? — kérdezte közömbösen, és a vállamra hajtotta a fejét. — A régi időkből való volt, amikor még a birodalom országai nem egyesültek.

— Úgy hívták az országot, amit láttál, hogy Magyarország.

— Na és? Számít az elnevezés? Ma éppúgy a birodalom része, mint a Föld bármely más pontja. Elvégre a mi népünk lakta azt az országot is, meg a többit is, logikus volt, hogy az egynemű országok eltöröljék a határokat. Az a néhány kisebb népcsoport, amely létezett az országok egyes vidékein, azok pedig kihaltak. Ezt tanítják mindenütt, ezt te is nagyon jól tudod. Nem látom be, miféle jelentősége van ennek a térképnek. Miért kell foglalkozni vele?

Kezdett halkulni a hangja, éreztem, hogy nem bírja sokáig. Nem kérdeztem semmit, hagytam, hogy álomba merüljön.

Egymás után szedtem le a polcról a könyveket, szétnyitottam, és meg-
ráztam őket, hátha újabb térképek potyognak ki. Talán kétszáz könyvet kap-
tam apától, amikor elköltöztem hazulról. Ezeket vizsgáltam most át. Érdekes,
apa soha nem beszélt odahaza arról, hogy ezt a területet, ahol élünk, hogy
hívták azelőtt. Pedig biztos érdeklődött a téma iránt, nem véletlenül dugdosta
a térképet.

Mindössze egy újságlapot találtam. Idegen nyelven íródott, valószínűleg

ugyanazon, amelyiken a térkép szövege. Vagyis Magyarországon is élt egy, már kihalt nép, nem csak a mi mai nemzetünk? De aztán bizonyára ezek kihaltak, és csak a mi mai népünk maradt fent. De ha így van, ha ez az érthetetlen nyelven írogató nép csak kis töredékét lakta Magyarországnak, akkor miért az ő nyelvükön írták a térképet? Meg ezt az újságot is?

Egyre érdekesebbnek találtam a dolgot. Elhatároztam, hogy vállalva annak kockázatát, hogy Agád kirág, elmegyek hozzá, és megkérdezem erről az egésztől.

Az alibi kedvéért a hónom alá csaptam az újságlapot és a térképet, és bementem az egyetemre.

A dékán szobájának ajtaja előtt megtorpantam. Mi lenne, ha előbb ide mennék, ő mégis nagyobb műveltségű, tájékozottabb ember, mint Agád. Talán segíteni fog.

Mosolyogva fogadott. Leültetett egy székre, és barátságosan kérdezte:

— Nos, Ibrány, miben segíthetek? Bármilyen panaszod, bajod van, én megpróbálom orvosolni.

Nehéz volt elkezdeni, nem is tudom, miért.

— Magyarországról szeretnék felvilágosítást kapni.

Láttam rajta, hogy nagyon meglepődik, aztán összehúzott szemmel, elgondolkodva nézett rám.

— Amint tudod — bizonyára tudod, ha érdekel a téma — ahol mi most élünk, az a birodalom egyggyé olvadása előtti időkben Magyarország volt, de hát tudod, hogy ennek csak formai jelentősége volt.

— Úgy gondolom, éltek itt más népek is. Nem csak a miénk... Más nép vagy népek, amelyek aztán kihaltak.

— Igen? — a dékán elmerengett. A könyvespolchoz lépett, leemelt egy lexikont, és lapozgatni kezdte. — Nem, Ibrány, nem hiszem, hogy más nép is élt volna itt. Ne feledd el, hogy tulajdonképpen csak egy nemzet élt a Földön, amely mindenütt jelen volt. Elszórtan éltek ugyan apróbb népcsoportok, de számuk elhanyagolható. Magyarország területén nem élt más nép, csak a miénk, Ibrány!

Motoszkálni kezdett bennem valami halvány gyanú. Kedvem lett volna elkérni a lexikont, de ilyen fokú bizalmatlanságot nem engedhettem meg magamnak. Inkább elővettem a zsebemből az újságlapot.

— De ha csak a mi népünk élt itt, akkor ez az újság...?

Kikapta a kezemből, átfutotta, nézegette, aztán lángot lövellő tekintettel nézett rám.

— Honnan szerezted?!

— Találtam.

Mondani akart valamit, biztos nem elégítette ki a magyarázatom, de hirtelen megnyugodott, és higgadtan adta vissza a papírt.

— Mit bizonyít ez? Bárhol kiadhatták, bármely kihalt nép bárhonnan származó újságdarabja lehet ez. Mindenesetre érdekes olyan szempontból, hogy legalább kétszáz esztendő.

Nem mertem vitatkozni vele, megmondani neki, hogy az újságot ugyanazon a nyelven írták (ez a hangzó- és betűrendszeréből, felépítéséből, jelöléseiből az első percben nyilvánvaló), mint a Magyarországot ábrázoló térképet.

Ez, ha összevetjük a dékán iménti felindulásával, arra enged következtetni, hogy mégiscsak találtam valamit, amit érdemes lenne Agáddal megbeszélni.

Felálltam, hogy menjek.

— Ennyi az egész? — kérdezte már újra mosolyogva a dékán.

— Ennyi — mondtam gyorsan, és már indultam is kifelé. Ha tudomást szerez a térképről, egész biztos, hogy elkobozza. Kész csoda, hogy az újságot visszaadta.

Agád gyanakodva nézett rám.

— Nem egészen értelek. Mióta foglalkoztatnak téged az ilyen dolgok?

Gyorsan eléje terítettem a térképet, és melléje tettem az újságlapot. Agád arckifejezése azonnal megváltozott, meglepetten bámulta hol a térképet, hol az újságlapot, hol engem.

— Hát ezt meg hol szerezted?

Jóleső érzés fogott el, lám, mégis felkeltettem Agád érdeklődését.

— Otthon találtam.

Bólintott, a kezébe vette az újságlapot, és hosszasan tanulmányozta.

— El tudod olvasni? — kérdeztem bizakodva.

— Persze. Magyarul írták.

— Magyarul?

— Igen. A magyarok nyelvén. A magyarok nyelvén, akik Magyarországot lakták...

— De hisz... — Hiszen ez képtelenség! Ennek épp az ellenkezőjét oktatják mindenütt. Magyarországot csak a mi népünk lakta, épp az imént mondta a dékán. Márpedig ő dékán, Agád meg csak tanársegéd... — Csak nem azt akarod mondani — kérdeztem —, hogy Magyarországon a mi népünkön kívül élt még egy másik nép is — a magyar —, amelyik az idők folyamán kihalt?

Villámló szemekkel meredt rám.

— Nem halt... — elharapta a szót, bosszúsán legyintett egyet. Láttam rajta, hogy nem bízik bennem.

— Agád, kérlek, ne hallgasd el előlem, amit tudsz...

Abbahagytam, nagyon hülyén hangzott, amit mondtam.

— Megkaphatnám ezeket? — kérdezte váratlanul, a két papírra mutatva.

— Nem! — feleltem dühösen. Felvettem az asztalról a térképet és az újságot, és elindultam az ajtó felé.

— Ibrány! — szólt utánam. — Délután gyere be hozzám!

Eleinte bizalmatlan volt. Nem értettem, ha nem bízik bennem, miért szólt utánam mégis, amikor távozni készültem. Lehet, hogy csak a térkép meg az újság érdekli, most összehazudozik itt nekem valamit, megszerzi magának az iratokat, aztán kirúg. Ezt elkerülendő, elhatároztam, hogy semmiképpen sem mondok le atyai örökségemről. A legmeglepőbb aztán az volt, hogy a beszélgetés során erről szó sem esett.

Agád valahova a messzeségbe nézett. Időnként rám is pillantott, de kezdetben ilyenkor üres volt a tekintete.

— Nézd, Ibrány, én olyan dolgokat mondok el neked, amit nem tanítanak. Amit nem illik, sőt nem is szabad tudni. Megbontaná a birodalom egységét, lázadást, esetleg anarchiát szülne, felborulna társadalmunk legfontosabb, óriási vívmánya, a béke. Vagyis, amit hallasz, azt lehetőleg ne terjeszd, vagy ha igen, készülj fel rá, hogy azt is letagadom, hogy valaha láttalak.

Furcsán beszélt, monoton hangon.

— Az a térkép, amit láttál, Magyarországot ábrázolta, amit a magyarok laktak, több mint ezer évig.

— És mi lett velük?

Agád szemrehányóan pillantott rám.

— Ne szakíts félbe, kérlek!

Bólintottam.

— A birodalom alapideológiája, a fő tézis, amit mindenki be sulykolnak születésétől fogva — mármint az, hogy a Földön mindenütt a mi mai népünk élt, és mind-mind a különböző országokban mi (vagyis ők, majd meglátod, miért mondom így) voltunk túlsúlyban — hazug. Ezt mindenki észreveheti, aki nem hülye, hiszen teljesen nem tudták megsemmisíteni a múlt emlékeit, de az emberek hajlamosak ezekkel nem törődni, átsiklani felettük, és nem is tartják jelentősnek. Most minden olyan egyszerű, ostobaság volna összezavarni. A mi mai népünk, értsd meg, Ibrány, nekünk nem népünk. Nem igaz, hogy a Földön csak ez a náció létezett, hogy ők voltak túlsúlyban! Megszerezték a hatalmat, eltörölték az országhatárokat, és a népeket magukba olvasztották. Azt kérdezed, hogy hagyhatták ezt a népek, hogy tűnhettek el a Föld színéről, hogy dobhatták el öntudatukat, nyelvüket, történelmüket, sőt kultúrájuk nagy részét?

Őszintén szólva, nem merültek fel bennem ilyen kérdések. Nem is igen értettem ezt az egész önállóságot, különállást, „más”-mivoltot.

— Elvesztették a nemzetadatot — folytatta Agád. — Nem csak a magyarok, de mivel mi azok vagyunk, minket elsősorban ez érdekel.

Csodálkozva néztem rá. Most végre megértettem mindent. Agád különleges viselkedését, külön útjait, rejtélyes könyveit, kitöréseit, félrevonultságát; a derék tanársegéd bedilizett. Örült.

Már menekülni akartam innen. Elég, most kezdik itt mindenféle zagyvasággal tömni a fejemet, összekutyulnak, pont a vizsgák előtt... Száradt volna le a kezem, amikor azt a nyavalyás térképet megtaláltam.

— Magyarok vagyunk — mondta Agád. — Ez a föld, ez az ország a miénk, a mi őseink magyarul beszéltek, tudták, ki volt István király, Mátyás, Szent László, Rákóczi Ferenc, Széchenyi István, Petőfi Sándor. Hallottál valaha is ezekről a nevekről, Ibrány? A mi ükapáink, dédapáink kezdték ezt elfeledni. S ha nem akadnak néhányan, akik menteni akarják a nyelvet, titkos röpiratokon terjesztani a történelmet, egy-egy Petőfi-verset, akkor ma már csak a bölcs professzorok és politikusok tudnák az igazságot, ők viszont mélyen hallgatnának róla. Fel kell rázni a népet, Ibrány, megmutatni nekik, hogy kicsodák voltaképpen. Hát nem látod, hogy keresik önmagukat, te is keresed magad, neked így nem otthonod ez a föld, neked nem néped az a nép, amely az egyetlen, és amely fiának vallod magad. Nem látod, Ibrány, hogy így értelme sincs a „nemzet” szónak? Hogy miért lehet lángolni, szeretni, küzdeni, ha nincs haza, nincs nép, amely más, mint a többi, amely csak a tiéd, és még néhány másé, ahol más lehetsz, mint a többiek, ahol saját céljaid, eszméid vannak? Ha nem érezhetsz valami különös erőt, valami megmagyarázhatatlan borzongást, ha a Szózatot, a Himnuszot hallod. De hát te, Ibrány, azt sem tudod, mi az a Szózat. És soha nem hallottál a magyar Himnuszról.

Agád elhallgatott, legyintett, és lehorgasztott fejjel a könyvszekrényhez ment. Nekidőlt, és mély lélegzetet vett.

— Menjél, Ibrány! Hagyjál magamra, kérlek!

A jegyzeteimet rendezgettem, amikor hirtelen újra a kezembe került a térkép. Dühösen arrébb löktem, igyekeztem nem figyelni rá, nem is törődni vele, de nem lehetett. Egyfolytában bennem motoszkált egy ostoba ötlet, talán Agád egyéniségének, meggyőző erejének tudható be, már tudniillik az, hogy Agádnak van igaza. Nem a tanároknak, nem a professzoroknak, nem a politikusoknak és nem Alettának, hanem Agádnak, igen, csakis neki. Mi másért rejtegette volna különben apám ezt a két papirost? Ő is tudott valamit, őt is foglalkoztatta valami. Kell, muszáj, hogy Agádnak igaza legyen...

Én más vagyok, mint a többi, Agád is más, és még néhány millióan. Mi külön vagyunk egyik. Másért és másban. Egy picike, egy drága halmaz a nagyban, a hatalmasban, az ömlesztettben, a ki nem válogatottban. És lüktetni kezdett a halántékomban egy ér, és valahol belül megszólalt egy hang: „Magyar vagyok... magyar vagyok... magyar vagyok...”

Aletta aggodalmasan nézett rám, ahogy az ágyban hevertem. Kedvem lett volna nevetni, jó nagyot nevetni rajta, az egyszerűségén, a korlátoltságán, az értetlen arcán.

— Miért nem tanulsz? Jövő héten vizsga, és egész nap az ágyon döglesz...

Ó, a kötöttségek! Aletta viszonya a vizsgákhoz, és mindenhez, amit a többiek is úgy tesznek. Utánozza őket, majmolja, elfogadja a mások által felállított normákat, viselkedésformákat, lehetőségeket.

— Miért törődsz az én vizsgámmal?

— Mert te nem törődsz vele. Nem értelek, Ibrány, teljesen megváltoztál. Már nem tudsz szeretni sem...

Mert szeretni csak a nőt lehet... Azt hiszi Aletta, hogy az emberi értelem arra való, hogy rendesen levizsgázzunk, az érzelem pedig arra, hogy szeressük a más neműeket. Ő, de szegény vagy te, Aletta!...

— Te pedig nem tudsz kitörni — mondtam neki. — Te belenyugszol mindenbe, bólogatsz, és azt sem tudod, ki vagy. Érdekelt egyáltalán valaha? Csodálkozva nézett rám.

— Tartok tőle, hogy nem egészen értelek...

— Nem érdekes! — legyintettem. — Nem is fogsz érteni soha...

Furcsát álmotdram. Alettát láttam, de nem szerettem. Nem örültem, hogy látom. És akkor megpillantottam valamit. Nem volt teste, nem is látszott, de én tudtam, hogy ott van, és tudtam, hogy látom. És örültem neki. És Aletta mellé állt. Aletta azt mondta: „Válassz!” És én odamentem a másikhoz. És magához ölelt, úgy, ahogyan Aletta soha. És beleborzongtam az érintésébe úgy, ahogy Alettába soha... És már-már azt hittem, hogy örökre együtt leszünk, hogy senki nem választhat el minket, hogy senki nem állhat közénk, hogy senki nem veheti el őt tőlem. Azt hittem...

És akkor felébredtem.

Agád köszönés nélkül viharzott el mellettem a folyosón. Nem vett — vagy nem akart — észrevenni. De én éreztem, hogy így nem lehet elintézni. Visszafordultam, és még mielőtt bement volna a szobájába, elkaptam a kárját.

— Agád! Szeretnék veled beszélni!

Végignézett rajtam.

— Minek? Te bolondnak tartasz engem. És ez még a jobbik eset.

Nyeltem egyet.

— Bemehetnék?

Vállat vont.

— Gyere!

Kitárta az ajtót, bement, lepakolta a jegyzeteit az asztalra, felemelt egy könyvet, lapozgatva, rólam tudomást sem véve. Éreztem, hogy nekem kell elkezdeni.

— Elhoztam a térképet és az újságot...

Rám nézett. A hangja gúnyos volt.

— Igen? És mit kérsz cserébe?

Annaira mellbe vágott a hanghordozása, hogy beleszédültem, de úgy gondoltam, hogy valami frappáns válasszal magam mellé állíthatom.

— Bocsánatot — feleltem halkán.

Elmosolyodott. Kivette a kezemből az újságlapot, amit szerencsétlenül szorongattam.

— Most nem érek rá, de ha úgy érzed, hogy a továbbiakban hajlandó vagy végighallgatni, és valamelyest megpróbálsz hinni is nekem, akkor gyere be ma délután, itt leszek a szobámban. A térképet pedig tartsd meg, megvan nekem is. Különben is felettébb hasznos, ha nézegeted.

Vidáman bólintottam.

— Itt leszek!

Agád is mosolygott.

— Várlak.

Ezúttal nem tartott előadást. Leültetett egy székre, eléem állt, és mélyen a szemembe nézett. Feszélyezett a pillantása, annyira őszinte, nyílt, majd-hogynem gyermeki volt.

— Látom, Ibrány, igazán érdekelnek ezek a dolgok. Én úgy ítélem meg — persze lehet, hogy tévedek, de nem riadok vissza a kockázattól, egyébként sem lehet folytonos gyanakvásban élni —, hogy benned megbízhatom.

Ültem, hallgattam, de nem nagyon értettem, mire való ez az egész ceremónia, szónoklat, és egyáltalán: mit akar tőlem.

A fiókjába nyúlt, és egy újságot húzott elő. Nagyon rossz nyomdai technikával készült, néhol teljesen elmosódtak a betűk. Egyszínű, képek nélküli lapot tolt eléem. Ráadásul idegen nyelven írták, de ahogy alaposabban szemügyre vettem, azonnal láttam, hogy magyarul van. Mostanában épp eleget találkoztam ezzel a nyelvvel ahhoz, hogy fölismerjem.

— Látod, Ibrány — mondta Agád lelkesen —, ezt az újságot mi adjuk ki. A mi kis csoportunk.

Hát ezt egyáltalán nem értettem. De igyekeztem olyan képet vágni, hogy ne zökkentsem ki túlságosan.

— És ki olvassa? — tettem fel egy előreutató kérdést. — Ki tud ma magyarul?

Agád elmosolyodott.

— Egyre többen. Szervezünk magyar nyelvtanfolyamokat is. Kis csoportunk összejövetelén régi, szinte hozzáférhetetlen anyagokból igyekszünk pon-

tos képet kapni a hajdani Magyarországról, a történelméről, népéről és arról, miért kellett beolvadniuk. Miért veszítették el identitásukat. A tapasztalatainkat időnként megírjuk, és megjelentetjük. Saját házi nyomdánk van...

— De hát ez nem törvényes!

— Szigorúan véve nem. Ezért nem is beszéltem erről eddig.

— És hogyan fértek hozzá az anyagokhoz?

Agád töprengve nézett rám.

— Tudod mit? Egyszer elviszlek egy összejövételre. Bemutatlak a társaságnak, őket is neked. Sok érdekeset láthatsz. De addig is: hallgass erről, a saját érdekedben is!

Kissé furcsa volt, amit hallottam. Azt tisztán láttam, hogy illegális. Az ilyen szervezkedések veszélyesek lehetnek a birodalomra, a békére. De valószínűleg nagyon érdekelt a dolog. Titkos csoport, összejövetelek...

— Mikor? — kérdeztem.

— Holnap este nyolcra gyere az Oktogonra!

Aletta egyre idegenebbnek tűnt számomra.

Izgatottan lestem az órát, mikor indulhatok már a találkozóra.

— Inkább tanulnál — jegyezte meg Aletta, aki könyvei fölött görnyedt, és időnként fennhangon is elmondott egy-egy mondatot.

— Mit tanulsz?

— Földrajzot. Nézzük! Itt folyik a Duna, amely a kettes körzet déli részén ömlik a Tengerbe... Ez a vonal, amelyet a Duna meghatároz, a kettes és négyes körzet határa. Azelőtt is két országot választott el, amíg nem egyesítették őket...

— Mit gondolsz, mire volt jó az egyesítés, ha úgyis gyakorlatilag, közigazgatásilag külön egységként kezelik a két területet? Azelőtt sem volt több különbség, hisz ugyanaz a nép, ugyanolyan társadalmi, állami berendezkedéssel lakta a két országot, amely most két övezet... — jegyeztem meg, hadd zökkentsem ki egy kicsit.

Szemrehányóan nézett rám, küszködött egy darabig, mit feleljen arra, amit mondtam. Aztán dühösen legyintett.

— Á, most álljak le itt gondolkodni, amikor tanulnom kéne...?!

Előbb odaértem, de így sem sikerült Agádot megelőznöm. A kocsijához vezetett.

— Szállj be! Szóltam, hogy jössz, várni fognak. Arra kérek, ne nagyon kérdezzess, én elmesélek mindent, amit tudnod kell. Bemutatom a többieket, de azt nem szeretik, ha nagyon kíváncsiskodnak, előbb-utóbb úgyis kinyílnak.

— Kinyílnak?

— Őszintévé válnak, elmesélnek mindent kérdés nélkül is. Tőlük idegen a hazugság...

— Sokan vannak?

— Ma nem lesz ott mindenki. Most nem dolgozni akarunk, csak beszélgetni, talán egy kicsit mulatni is...

Gyorsan odaértünk. Valami belső kényszer hatására nem néztem körül; nem akartam tudni, hol vagyok. Nem akartam olyan információk birtokába

jutni, ami a későbbiek folyamán veszélybe sodorhatna. Nincs szükségem rá, hogy magamtól is idetaláljak. Ha Agád elhoz, jövök.

Felmentünk a lépcsőn, egy ajtó előtt megálltunk, Agád három rövidet csöngetett. Fél perc múlva nyílt az ajtó. Fiatal, nálam talán egy-két évvel idősebb nő állt az ajtóban, rámosolygott Agádra, aztán végigmért. Bizalmatlanság volt a tekintetében; feszélyezett a pillantása.

— Ő az? — bökött felém a fejével.

Agád végre rászánta magát, hogy a nő mellett benyomakodjék a lakásba. A nő félreállt, és utat nyitott nekem is.

— Igen, ő az — válaszolt az iménti kérdésre Agád.

Idegesen tördeltem a kezem. Bemutatkozom? Mit illik csinálni?

Vége a háziasszony megszánt, és kezét nyújtott.

— Emőke vagyok.

Furcsa név.

— Ibrány — mondtam halkán, miközben Agádra tekintettem, vajon minden rendben van-e. Ő mosolyogva bólintott, és intett, hogy kövessem.

Egy nagy szobába léptünk. Ketten üldögéltek benn, valami térképet böngésztek, az egyikük hosszasan magyarázott, mutogatott, a másik érdeklődve figyelte. Ahogy beléptünk, letették a térképet, felálltak, és Agádhoz siettek.

— Új szerzemény? — kérdezte Agád a térképre mutatva.

— Igen — bólintott az, amelyik az imént magyarázott. — Tegnap bukkantam rá, a szabadságharc idején készült, és valamilyen hadmozdulatokat tüntet fel. Épp ezt igyekszünk kibogozni.

— Ő Tuzson — mutatott Agád a férfira, hozzám fordulva. — A Levéltárban dolgozik, és hozzájuthat olykor olyan papírokhoz, amikhez közönséges halandó nem.

Széldültem az egészszől. Olyan hihetetlen és furcsa volt minden. Tuzson barátságosan rám nevetett — ő volt az első, aki barátságosan viselkedett. A másikuk — kiderült, hogy Csekének hívják — bizalmatlanul méregetett, csakúgy, mint Emőke. Ezért is lepődtem meg, amikor pont ők ketten sodródtak mellém.

— Te is magyar vagy, igaz, Ibrány? — kérdezte Cseke, de nem éreztem a hangjában semmi provokálót.

Azt kellett volna felelnem; nem tudom, mint ahogy nem voltam abban sem biztos, hogy akár csak a fele is igaz annak, amit Agád elmondott. Az tény azonban, hogy a térkép, az újság, a dékán felháborodása Agád mellett szólt. A pillanat varázsa, és ezek végiggondolása aztán arra vezetett, hogy igennel feleljek.

És csakugyan, apa tudhatott valamit... Apa dugdosta a térképet, titkon talán tanult is magyarul... Igen, apát fogom felkeresni...

— Mit tudsz Kossuth Lajosról? — ez megint Cseke. Nem tetszett ez a hirtelenszöke fiatalember. A kérdései annyira váratlanok és vizsgáztatók. Bár az is tény, hogy a hangsúlyában őszinte kíváncsiságot éreztem. Rövidesen rájöttem, hogy nem vizsgáztatni akar, egyszerűen majd szétfeszíti a bensőjét az a rengeteg információ, tudás, de különösen érzelem, ami benne lapul.

Emőke — ő lehetett a házigazda — poharakat hozott, és különféle italokat.

— Tudod — magyarázta Agád —, az ital olykor segít. Ha nem dolgozunk, szomorkodnánk, és szomorkodunk is. Mert az ember kétségbeesett

helyzetében vagy keményen dolgozik, vagy teljesen összetörik. Mi ezt hidaljuk át.

— Alkoholisták vagytok?

Agád elnevette magát.

— Dehogy! Egyszerűen csak iszunk, mint akármely más összejöveten.

Ebben igazat adtam neki. De valahogy a hangulat mégis más volt. Mint egy szertartás... Ahol eddig voltam, házibulikon, ittunk, sokszor hullarészegre ittuk magunkat, de jókedvűen, örömkömben ittunk. Ők nem nevettek, nem kiabáltak. Csendben ittak, halkán beszélgettek, Cseke pedig egy számomra ismeretlen dallamot füttyölt. Aztán valahonnan elővett egy gitárt, és halk pengetéssel kísérte magát. Agád és Tuzson a térképet nézegették, Agád egy papírt vett elő, vonalakat húzított. Időnként lelkesen felkiáltott, ha ráakadt valami ismerős névre.

Emőke egy sarokba húzódva ült, kezében egy pohárral. Odamentem hozzá. Rám nézett, maga mellől felvett egy üveget, és teletöltötte a poharamat.

— Van, amikor dolgozunk... Hiszünk abban, hogy eredménnyel járhatunk. De bennünk van a kétség, s a kétséggel együtt a kétségbeesés. Ezt kell áthidalni.

És mondott még valamit, amit nem értettem. Az arcomról leolvashatta az értetlenséget, mert meglepődve mondta:

— Nem tudsz magyarul?

— Nem.

Emőke Agád felé pillantott, aztán kézen fogott, és egy másik szobába vezetett. A falon végig könyvespolcok, roskadásig megtelve különféle könyvekkel. Emőke egy csúnyácska, bekötetlen, rossz tipográfiájú könyvet tett elém.

— Nyelvkönyv. Agád írta.

Ránéztem a gyűrött, szakadozott, egymáshoz fűzött papírokra.

— Magyar nyelv...

— A mi nyelvünk... Az ősi nyelv. Ez az a nyelv, ami belül szólal meg — bökött a szívére. — Ami nem csak arra való, hogy közöljünk, kommunikáljunk. Arra való, hogy gyönyörködjünk benne, hogy muzsikáját hallgassuk, hogy önmagunkat fejezzük ki vele, hogy az őseket fejezzük ki vele. Hogy együtt szóljunk Rákóczi-val, Petőfi-vel, Kossuth-tal. Ők szólalnak meg a mi ajkunkon is...

Érthetetlen volt számomra, miről magyaráz, de ezt az italtan tudtam be. A lány már jócskán ivott.

Elfordultam tőle. Hirtelen idegenül éreztem magam. Miről beszélnek ezek itt? Kik ezek? Miért hiszik, hogy mások, mint a birodalom többi lakója? Miben hisznek? És hogy kerülök én ide?

Emőke ideadta Agád nyelvkönyvét. Nem érdekel! — gondoltam magamban. Minek tanuljak meg egy halott nyelvet, amit már senki sem használ, aminek semmi értelme, s amit talán alig néhányan beszéltek...

Belelapozgattam. A dallama megkapó volt. Valahol egész mélyen csendült meg bennem minden egyes szava. Más volt, mint az a nyelv, amit mi beszélünk. Több annál. Hangosan is el-elolvastam egy-egy mondatot, figyeltem a csengését.

— Megőrlöttél? — szólt rám Aletta. — Holnapután vizsgálunk, te meg itt halandzsázol?

Már megint kezdi... Komolyan nem értem, van-e Aletta életének más értelme is, mint sikeresen megfelelni a vizsgán.

És az enyémenek? És a többiekének? Mi értelme az egész rohadt életnek?

Agádék tudják. Agádék életének van értelme. Megtalálták. Vagy öröktől létezett? Van olyan erő, olyan érzés, amely le tudja győzni a halált, ami megmenti az életet, amiért érdemes élni, örülni, szenvedni?

Apát fogom meglátogatni. Van már egy éve is, hogy nem láttam. Ő tud erről valamit...

Újra a nyelvkönyvet kezdtém nézegetni. Az egyes leckék végén — a formából ítélve — versekkel zárta le Agád az anyagrészt. Magyarul írott versekkel. Az egyiket találomra elkezdtem olvasni. Hangosan, hogy érezzem a ritmusát. Nem értettem belőle semmit, de mégis megfogott.

*„Megenyhült a lég, vidul a határ,
S te újra itt vagy, jó gólyamadár!”*

Furcsa nyelv, furcsa vers. A mi verseink nem ilyenek...

*„Csak vissza, vissza! dél szigetje vár;
Te boldogabb vagy, mint mi, jó madár.
Neked két hazát adott végzeted;
Nekünk csak egy — volt! az is elveszett!”**

— Hiányoztam már, öregfiú? — csapott apa a vállamra. Erre csak igen-nel illik felelni, azt mégsem mondhatom, hogy pusztán információkért jöttem. De hát ez hazugság is lett volna. Végül is az apámról van szó. És tulajdonképpen szeretem.

Sokáig beszélgettünk mindenféle családi dolgokról, nem mertem mindjárt rátérni a lényegre, nehogy azt higgye, hogy csak amiatt jöttem.

— Az a térkép? — apa elgondolkodva nézett rám. — Megtaláltad? Rég elfelejtettem, hova tettem...

— Mesélj erről az egészből egy kicsit, apa! Mesélj a családkunkról!

Az asztalához lépett, kihúzott egy fiókot, és abból egy hatalmas, összehajtogatott papírt tett előm. Kíváncsian széthajtogattam.

— Mi ez? — kérdeztem.

— A családfád. Itt — mutatott a papír legaljára, ahová az én nevem volt írva —, itt vagy te.

Az ujjammal fölfelé végigszaladtam vagy tizenöt őson.

Munkácsy Ignác, Munkácsy Ferenc, Munkácsy Lajos, újabb Lajos, Munkácsy János... Micsoda fantasztikus, képtelen nevek! És alattuk újabb nevek, újabb érthetetlen, idegen nevek, egy felfoghatatlan világból. S legvégül az én nevem...

— Magyarok voltak. A magyar hazában. Magyarországon. Itt.

Döbbsen néztem apámra.

— Te erről sosem beszéltél nekem.

Elfordította a fejét.

— Minek? Nem érdekelt téged soha. Csak konfliktusaid lettek volna belőle az iskolában, az életben...

* Tompa Mihály: A gólyához

— Te tudtál magyarul?

— Tudok is.

— És miért... Miért nem mondtál el nekem mindent? Miért törödtél bele, hogy velem megszakad az ősök emléke? Hogy vége, veled vége az egésznek, s ugyanígy a többi magyar családnál is... Előbb-utóbb... Mind-mind elfelejtik, hogy magyarok. Mind-mind. És nem emlékszik senki rá, senki sem fog tudni a magyar nemzetről, senki nem vallhatja magáénak. És ha elfelejtik, az azt jelenti, hogy soha nem is létezett...

Feléledt bennem valami érthetetlen érzés. Néztam a neveket a papíron, és úgy néztem rájuk: köztük vagyok én is. Ezek a nevek, ezek mind én vagyok... Munkácsy Lajos, az én ki tudja hanyadik nagyapám... Talán abban a pillanatban fogtam fel a létezésemet.

Agád elkezdett magyarul tanítani. Már egészen jól megy. Agád azt mondta, nagyon fogékony vagyok a nyelv iránt, de ez nem lepi meg őt, mert valamennyiünkénél ezt tapasztalta. Valahol, talán a génjeinkben benne maradt a nyelv... Ezer évet nem lehet csak úgy kitörölni sehonnan...

Azóta olvasom Agádék történelemtanítóját, amely a honfoglalással kezdődik, és ott ér véget, amikor a birodalom megalakulásával elkezdődik a magyar nyelv, a magyar tudat, a nemzet eltűnése. Agád szerint főként az az oka ennek, hogy a magyarok könnyedén elfelejtették a múltjukat, és könnyedén lemondtak a magyarságról. Persze Agád is tévedhet, néha nem tudom, higgyek-e neki, mennyit szabad komolyan venni, mennyi az ő tudásából az igazolható adat, s mennyi a személyes érzés, romantikus kitaláció.

Az elérzékenyülésre való hajlam egyébként is túlteng bennük, s gyakran engem is magával ragad a hangulatuk egy-egy összejövetele... Ehhez persze hozzájárulnak olyan külsőségek, hogy ősai magyar dalokat énekelnek, amelyek dallama, szövege — amelyet már nagyrészt megérték — igazán megkapó. Legutóbb a Szózatot énekeltük, s Tuzson megjegyezte: „Hát hogy lehetnének, hogy lehetne bárki is híve a hazának, ha egyszer nincs? Ellopták. Elveszett.”

Eszembe jutott a vers, amit legelőször olvastam Agád nyelvkönyvében: „Nekünk csak egy — volt! az is elveszett!”

Hazafelé menet furcsa érzésem volt. Mintha követnének. És csakugyan, többször is láttam útközben felbukkanni ugyanazt az autót. Nem jöttek a közelembbe, betartottak egy bizonyos távolságot, de ott voltak. Láttam.

Másnap reggel, mielőtt elindultam az egyetemre, kipillantottam az ablakon. Az autó ott várakozott a ház előtt...

Az egyetemen a dékán hívatott. Leültetett az asztalhoz, cigarettával kínálta. Ő is rágyújtott, aztán elkezdett fel-alá járkálni a szobában.

— Ibrány, én nagyon sokra tartalak téged — kezdte. — Nemcsak én; az egész tantestület. Nagy reménységünk vagy. Sokra viheted, dicsőséget szerezhetsz egyetemünknek.

Némán, kíváncsian hallgattam.

— A birodalom mai rendje ideális... — váltott hirtelen témát. — A filozófusok, szociológusok, és általában mindenki, keresték azt az álom-társadal-

mat, azt a Kánaánt, ahol az egyetértés, az egyenlőség, a jólét és a testvériség egyszerre megvalósul. Ezt megteremtettük. Nem volt egyszerű, Ibrány, de mi, és az előttünk való generációk megalkottak valamit, amit neked, s a veled egykorúaknak már csak élvezni kell. Ebben a kellemes közegben élni, munkálkodni, boldognak lenni.

— Nem értem. Ha ez a tökély, akkor miért kell még munkálkodni?

— Azért, hogy ez a tökéletes rend fennmaradjon. És mindenkit, aki ezt a rendet, ennek apparátusát, hivatalnokait ostromozza, eredetét kutatja, helyességét firtatja, el kell tiporni, mielőtt tönkreteszik a rendet. Érted, Ibrány? Óvnunk kell, amit sikerült elérnünk. Ezért mindent meg kell tenni. Te, Ibrány, nem tudod, mi a háború. Valamit talán tanulhattál róla, de azok csak üres szavak...

Kicsit hevesebben vert a szívem. A dékán tehát tud Agádék tevékenységéről, s benne az én szerepemről, máskülönben miért beszélne nekem erről. Meg akar óvni a kellemetlenségektől, egyengeti az életemet... Hirtelen fiúi szeretetet éreztem a kis kopasz emberke iránt.

— Ebben a társadalomban, Ibrány, elvesznek az ilyen szavak: haza, nemzet; s vele a nacionalizmus, sovinizmus, az öröklött gyűlölködés. Értsd meg; elvész minden különbség, ellentét ember és ember között. Béke van. Béke mindenáron, béke mindörökké.

— Vagyis léteztek ezek a fogalmak: haza, nemzet? — kérdeztem közbe. Az egész monológból leginkább az ragadott meg, hogy úgy éreztem, a dékán beismeri: az eredet-elméletben, az ősi idők politikai felépítésének megítélésében Agádéknak van igaza.

Nem válaszolt a kérdésemre, folytatta.

— Én szeretlek téged. Agádot is, bármilyen önfejű... Eltűröm itt az egyetemen. De kérdés, meddig tehetem? Nekem is vannak főnökeim, akik nem csak szavakban védik ezt a rendet. Megértettél?

Bevallom, egy kicsit homályos volt a dolog. Úgy éreztem, a dékán összevissza beszél, önmagának mond ellent. Az se volt teljesen világos, mitől is óv engem tulajdonképpen.

— Egy szóval — ha már Agádot nem tudtam lebeszélni, s hagytam, hadd csinálja és mondja az örültségeit — szeretnék téged megmenteni. Ne menj többet közéjük! Ne foglalkozz a múlttal! Tessék tanulni! Vizsgák következnek. Te elsősorban tanuló vagy. Ezt ne felejtsd el! Tanulj! Tanuld meg, amit nálad okosabb emberek leírtak, s ne foglalkozz bizonytalan dolgokkal...

Mintha Aletta bérelte volna fel... Mit lehet erre válaszolni? Mit válaszolhattam erre én az egyetem dékánjának?

— Igenis.

— Most elmehetsz. Örölnék neki, ha nem találkozánk többet ilyen osztások miatt!

Kóválygó fejjel jöttem ki. Hát miért érdekli az egyetem dékánját, hogy én, a szürke, pici Ibrány miken töröm a fejemet?

Aletta hűvösen fogadott.

— Mi van, Ibrány, idetaláltál hozzám is? Mi történt, hogy hirtelen ennyi időd akadt? És a barátaid? Nem hiányolnak?

Aletta szeme szikrákat szórt.

— Baj, hogy jöttem?
 — Az a baj, hogy alig jössz.
 — Jópofa vagy! Hiányolsz, ha pedig megjövök, nekem támadsz!
 — Éppen ez az! Miért fontosabb neked minden és mindenki, mint én?
 Miért kell neked mindenféle társaságba eljárnod, vagy ha már eljársz, miért nem viszel magaddal engem is? Azelőtt mindenhova együtt mentünk...
 — Más is van a világon, Aletta, mint a tanulás meg a szeretkezés... Ez nem azt jelenti, hogy ezek már nem számítanak, és hogy nem törődöm velük, de a lelkiismeret, az emberi érzésvilág mást is követel. Én már nem tudok csak neked és az egyetemnek élni...
 — Vagyis elegend lett belőlem?
 — Nem ezt mondtam.
 — Szeretsz?
 Elmosolyodtam. Ez vagy te, Aletta.
 — Szeretlek.
 Átöleltem és megcsókoltam.

Agád töprengve hallgatta beszámolómat a dékánnal folytatott beszélgetésről.

— Igen, mások is érdeklődnek utánunk. Azzal biztosan tisztában vagy, hogy nem legális, amit csinálunk. Csak idő kérdése, hogy a hatóság — amely jó ideje minden lépésünkről tud — mikor unja meg, és csap le ránk.

— Mit tehetnek velünk?

— Valószínűleg száműznek. A Föld túlsó oldalára. Kitiltanak minket ebből a körzetből...

Az nem is olyan borzasztó, gondoltam. Ennyit megér nekem.

Agád nem is foglalkozott többet ezzel. Néhány röplapot nyomott a kezembe.

— Ezeket ragasztgasd ki valahol. Magyar nyelvtanfolyamokat hirdetünk.

Már ismertem ezeket a tanfolyamokat. Itt a nyelvtanításon kívül Agád előadta elméletét is a régi időről, mesélt a magyar népről, Magyarországról és történelméről. Főként Agád tartotta a foglalkozásokat, de néha besegített neki Cseke és Emőke is. Minden óra végén kiosztották a csoport újságját is a hallgatók között.

Egyik nap Agád behivatott a szobájába. Ahogy beléptem, rögtön láttam rajta, hogy ideges. Cigarettazott, a szemei karikásak voltak, ő maga is olyan fáradtan ült a széken, mint akit odavetettek.

— Ül le, Ibrány! — intett fejével a másik szék felé. — Egy kis probléma van.

— Probléma?

Bólintott.

— A rendőrség hivatalosan leállította kis házi nyomdánkat. Engem eltanácsoltak az egyetemről, Tuzsont a Levéltárból. Holnap lenne esedékes a következő tanfolyami óra, engem figyelnek, Tuzsont, Csekét szintén. Aligha hagynak már minket tevékenykedni. Lemondani viszont nem akarom, a hallgatók ne csalódjanak bennünk... Te, Ibrány, még tiszta vagy.

Kihúzta a fiókját, elővett belőle egy dossziét, és a kezembe nyomta.

— Nézd ezt át. Ez a holnapi anyag. Az újságot már nem tudtuk sokszorosítani, az holnap elmarad... De azt mondd el nekik, ami ebben van. A mohácsi vész... És figyelj, hogy lehetőleg magyarul beszélj velük... Így tanulnak a legkönnyebben... — Elmosolyodott. — Türelemmel, szeretettel bánj velük. Rendes gyerekek...

— Talán ezek közül valaki jelentett fel...

Agád elkomorult.

— Ezt felejtsd el!

— Nincs kizárva...

— Felejtsd el! Ne tegyél tönkre mindent! Legalább a lelkem hadd maradjon meg, ha már egyetemi tanár többet nem lehetek... Na, menj!

Felálltam, és egy kicsit bosszúsán indultam az ajtó felé.

— Ibrány!

Megtorpantam, a kezem a kilincsen. Agád odajött hozzám, és megszorította a karom.

— Sok szerencsét, fiú!

Színpadiasnak tűnt az egész jelenet. Agádra néztem, mi lelte. De ő csak félszegen mosolygott. Aztán elengedte a karom, és visszahuppant a székbe.

— Sok szerencsét, Ibrány! — kiáltott még egyszer utánam.

Élveztem az előadást. Láttam a hallgatókon az érdeklődést, a tudnivalóvágyást és az örömet, amivel falták a szavaimat. Egy kis teremben tartottuk ezeket az összejöveteleket, amit Agád valamelyik ismerőse bérelt.

Belemelegedtem a témába, egyre hevesebben magyaráztam, éppen a király halálának következményeit kezdtem taglalni, amikor nyílt az ajtó, és Emőke viharzott be rajta. Annyira sietett, hogy be sem csukta maga mögött a terem ajtaját.

— Mi történt? — kérdeztem. — Ennyire sürgős?

Emőke izgatottan a fülemhez hajolt, és belelihegte:

— Agádot, Tuzsont és Csekét letartóztatták. Tudnak rólunk is. Perceken belül itt lesznek.

Megkövülten álltam.

— Most mi lesz? — aggályoskodott a lány.

— Természetesen befejezem az előadást — válaszoltam.

Rám nézett, nem szólt semmit. Arca piros volt a futástól. Nagyon csinosnak találtam...

— Ül le ide! — mutattam a székemre.

— És te?

— Majd állva beszélek. — Visszafordultam a hallgatók felé. — Hol is tartottam?

Folytattam az előadást, de a szemem sarkából egyre a nyitott ajtó felé pislogtam. Két civil ruhás férfi tűnt fel, egyikük a kezét hanyagul a zsebébe süllyesztette. Indult volna be, de a másik megfogta a karját, és mondott neki valamit.

— Hát ennyit a mohácsi vésről — fejeztem be az előadást, újra a két férfit pillantva. — Ne felejtsetek el, amit itt tanultatok. Emlékezzetek és emlékeztessetek a hazátokra, és mindig jusson eszetekbe, hogy magyarok

vagytok. Ne gyűlöljétek másokat, de büszkén valljátok, hogy nem vagyunk mind egyformák. Hogy nem lehet eltörölni a földről a nemzeteket, nem lehet kiirtani a szívekből a hazaszeretetet, és egy nép nem felejtheti el a nyelvét. Mondjátok meg a fiatoknak, mit jelent az, hogy mi külön nemzet vagyunk. Külön nép, külön nyelvvel és érzésvilággal, külön kultúrával. Mondjátok meg nekik, mit jelent magyarnak lenni, hogy igenis vannak magyarok, és lesznek is örökké. Mondjátok meg nekik, ki volt István király, ki Kossuth Lajos. Mi nem találkozunk többet, mert el kell innen mennünk. De ránk nincs is már szükség. Ti ismeritek a nyelvet, és tudjátok, mi mindent rejt...

Még nagyon sok mindent akartam mondani, de elakadtam. A két férfira néztem. Most mindketten megmozdultak, de nem jöttek be, csak egyikük intett a fejével, hogy menjek ki. Emőkére néztem, ő is felállt.

— Hát sok szerencsét! — mondtam én is. Ugyanúgy búcsúztam tőlük, mint Agád tőlem. Nem is tudom, miért pont ezt mondtam, talán csakugyan nem árt a szerencse. — Legyetek erősek! És emlékezzetek! Éjjel-nappal.

Ahogy az ajtó felé mentem, székszörgést hallottam. Mindenki állt. Emőkére néztem, ő visszanézett, és úgy láttam, mosolyog.

— Menjünk! — mondta az egyik férfi. Elindultunk, kézen fogva, mint két gyerek. És én is mosolyogtam...

HADNAGY CSABA GRAFIKÁJA